

3.2.2.2. Realisacions fonètiques de / d /.

[d] dental oclusiu sonor, en posició inicial absoluta (diners, dona); davant de **v** (advent); darrere de consonant labial (abdicar, capdellar) o de consonant nassall (randa, aldehit).

[d] dental fricatiu sonor, quan es intervocalica (vida, poda), davant de **r** (lladre, vidre), darrere de consonant no labial o nassall (perdua, toldo). Esta fricativa té una pronunciació tan feble que, en la parla popular, es perd en determinades ocasions.

[ð] variant ensordida que es dona en el grup **ds**, que presenta un grau de reducció que aplega a la supressió total (adscrit [ad̥skít]/[askrít]).

[ø] en valencià hi ha una clara perdua de la **d** que no és tan sols una debilitació, sinó una total supressió, general i absoluta, en les terminacions **-ada**, **-ades**: crema(da) [kr̥emá], alba(d)es [albáes]; una supressió variable en les **-ador**, **-adora**, **-adors**, **-adores**: moca(d)or [mokaór], llaura(d)ora [lauraóra], trona(d)ors [tronaórs], treballa(d)ores [treba|aóres]. També és prou general com a dialectal, sent molt notable en la part sud de la província d'Alacant, la perdua de la **d** intervocalica, com en: cadena [kaéna], madur [maúr], marsida [marsía], vinguda [vingúa], cadira [kaíra], moneda [monéa], neboda [nebóa]¹².

3.3. Consonants interrompudes palatals.

3.3.1. Fonema / č /.

El fonema / č / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /), oral (front a / ɲ /), dens i agut –palatal– (front a / p /, / t /, / k /), oclusiu (front a / š /, / y /), sort (front a / g /).

3.3.1.1. Commutació de / č /.

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /, / ɲ /, / p /, / t /, / k /, / š /, / y /, / g /.

¹² El procés de la perdua de la **d** entre vocals inaccentuades en son pas al romanç no està del tot clarificat. Mentre hi ha qui estableix el canvi $d > \delta > z > \emptyset$, uns altres opinen que la caiguda de la **d** fon directa, sense passar per l'etapa sibilant. Però es un fet que és molt freqüent la caiguda de la **d** en son pas al romanç. I també s'observa que la **d** secundària intervocalica, més o menys fricativa, tendeix a desaparèixer en tota la península ibèrica. En el valencià modern es perd en les terminacions **-ada**, **-ades**, **-ador**, **-adora**, **-adors**, **-adores**, sent una de les característiques diferencials respecte del català. Segons A. Fontelles Fontestad, 1994, *Els mijos de comunicació*, en el cas de la **d** secundària (< t), no es tracta de ningúna incorrecció, sinó d'un fenomen diacrònic més important de lo que es creu, i compartit per unes altres llengües romaniques: castella, valencià, franceses... (*elles sont fermées*, elles estan tanca(d)es).

3.3.1.2. Realisacions fonètiques de / č /.

[č] palatal africatat sort, en principi de paraula (chafar, chic), en posició intervocalica (acachat, enchufar), darrere de consonant (pancha, puncha), en final de paraula (maig, veig).

[ǧ] palatal africatat sonor, en posició final de paraula sempre que segueixca vocal o consonant sonora (mig obert [miǧ ɔbért], vaig vindre [vaǧvínðrɛ])

3.3.2. Fonema / ǧ /.

El fonema / ǧ / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /), oral (front a / ɲ /), dens i agut -palatal- (front a / g /, / b /, / d /), oclusiu (front a / y /, / š /), sonor (front a / č /).

3.3.2.1. Commutació de / ǧ /.

Fent la substitució d'este tros fonètic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /, / ɲ /, / g /, / b /, / d /, / y /, / š /, / č /.

3.3.2.2. Realisacions fonètiques de / ǧ /.

[ǧ] prepalatal africatat sonor. Apareix en posició inicial i interior de paraula (jove, gel; menjar, mege). No apareix en posició final de paraula; quan queda en eixa posició, s'ensordix en [č].

[č] en les zones del valencià central (espichat), contra la pronunciació majoritària del Reine, i empobrint la fonètica valenciana, es realisa com a palatal africatat sort, cosa que s'ha d'evitar en la pronunciació culta.

[i ʒ] En algunes poblacions del nord de la Comunitat Valenciana hi ha una pronunciació fricativa de [ǧ]: mege [méi ʒe].

3.4. Consonants interrompudes velars.

3.4.1. Fonema / k /.

El fonema / k / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /), oral, dens i greu -velar- (front a / p /, / t /, / č /), oclusiu (front a / w /), sort (front a / g /).

3.4.1.1. Commutació de / k /.

Fent la substitució d'este tros fonètic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /, / p /, / t /, / č /, / w /, / g /.

3.4.1.2. Realisacions fonètiques de / k /.

[k] velar oclusiu sort, es l'articulació normal, sent aproximadament igual en diverses llengües: valencià, castellà, occità, català, francès, etc. Apareix en totes les posicions: al principi, en mig i al final de paraula. Per a articular-lo, el postdors de la llengua pren contacte complet en el vel del paladar, interrompent totalment (oclusiu) l'eixida de l'aire, sense vibrar les cordes vocals (sort). Segons la vocal que segueix, varia un poc son punt d'articulació entre el vel del paladar i el postpalatal osseu: **ke**, **ki**, avancen progressivament quedant encara sempre com a postpalatals; **ko**, **ku**, son propiament velars.

[g] Quan la **k** acaba síl·laba i li segueix una consonant o vocal sonora, es sonorisa per assimilació (poc viu [pógvú]).

[g] Este so pot eixir del so [k] velar, ortografiat **c**, seguit de / **s** / fonètic, ortografiat també en **c** (accio [agxió]).

3.4.2. Fonema / g /.

El fonema / g / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʀ /), oral, dens i greu -velar- (front a / b /, / d /, / ɡ /), oclusiu (front a / w /), sonor (front a / k /).

3.4.2.1. Commutació de / g /.

Fent la substitució d'este tros fonètic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʀ /, / b /, / d /, / ɡ /, / w /, / k /.

3.4.2.2. Realisacions fonètiques de / g /.

[g] velar oclusiu sonor, s'articula com l'oclusiu sort, però en vibracions de les cordes vocals, eixint l'aire en explosió darrere d'un tancament momentaneu del conducte articuladori. Correspon a tota **g** davant de **a**, **o**, **u**, i també a **gu** davant de **e**, **i**, quan està en posició inicial absoluta de paraula o precedida de nasal; i a **g** davant de consonant sonora (excepte **r**, **l**) (galleta, gorra, gust, guerra, guisar, tanga, sangonera, ningú, Magdalena).

[ɣ] velar fricatiu sonor, que té la mateixa articulació que la [g] però, en sa producció, el postdors de la llengua té un contacte incomplet en el vel del paladar i no tanca o interromp l'eixida de l'aire, obligant-lo només a passar friccionant, al temps que es realitza en intervenció de les cordes vocals. No apareix en posició inicial absoluta. Es presenta en posició intervocalica; darrere de consonant que no siga **n**; i davant de **r** o **l** (grups **gr**, **gl**) (toga, pagar, aguantar; esgarrar, esglayar, orgull; tigre, agranar, rogle).

[ŋ] velar nasal sonora, per nasalització de la **g** davant de consonant

nassal, especialment **n**, pero resulta vulgar i gens recomanable (digne [dínne], resignar [resignár]). Esta assimilació no es segura, podent i devent conservar l'articulació velar oclusiva ([dínne], [resignár]).

[k] S'ha d'evitar també l'ensordiment de **g** davant de **n**, vici que es troba en certes capes populars (digne [díkne], magnitud [maknitút]).

[Ø] Es molt corrent: jugar [ǵuár], aguaitar [auaitár], guala [uála], aigua [auía] (en metatesis).

3.5. Consonants continues labials.

3.5.1. Fonema /f/.

El fonema /f/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), oral (front a /m/), difus i greu -labial- (front a /s/, /š/), fricatiu (front a /p/), sort (front a /b/, /v/).

3.5.1.1. Commutació de /f/.

Fent la substitució d'este tros fonèic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /l/, /l̥/, /r/, /r̥/, /m/, /s/, /š/, /p/, /v/, /b/.

3.5.1.2. Realitzacions fonètiques de /f/.

[f] labiodental fricatiu sort, que s'articula sense tancar del tot la boca, posant el llavi inferior en contacte en les dents superiors suaument, deixant eixir l'aire per les commissures dels llavis, sense vibració de les cordes vocals. Es presenta en principi de paraula i de síl·laba (ferm, asfalt), al final de paraula i síl·laba (serf, afgana), en els grups tautosil·làbics **fr**, **fl** (fregir, refredar, flama, afligir).

[v] la **f** en posició final de paraula, quan està en contacte de consonant sonora en la paraula següent, es sonorisa en la pronunciació (baf desagradable [báv-dezagradáble], dígraf gòtic [dígrav-gòtik]).

3.5.2. Fonema /v/.

El fonema /v/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), oral (front a /m/), difus i greu -labial- (front a /z/, /y/, /w/), fricatiu (front a /b/), sonor (front a /f/, /p/).

3.5.2.1. Commutació de /v/.

Fent la substitució d'este tros fonèic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /l/, /l̥/, /r/, /r̥/, /m/, /z/, /y/, /w/, /b/, /f/, /p/.

3.5.2.2. Realisacions fonètiques de /v/.

[v] labiodental fricatiu sonor, que s'articula sense tancar del tot la boca, posant el llavi inferior en contacte en les dents superiors suaument deixant eixir l'aire per les comisures dels llavis, eixint l'aire fregant mentres vibren les cordes vocals.

[b] bilabial fricativa sonora. És important que els valencians continuen la diferenciació clara entre la **v** i la **b**, encara que no es mantinga ni en castellà ni en català. En el valencià central (l'espichat) es dona esta modificació, apartant-se de la pronunciació correcta del valencià general, lo que els dificulta la recta escriptura de la **b** i la **v** en eixa zona dialectal.

3.6. Consonants continues dentals.

3.6.1. Fonema /s/.

El fonema /s/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), oral (front a /n/), difús i agut -dental- (front a /f/, /ʃ/), fricatiu (front a /t/, /d/), sort (front a /z/).

3.6.1.1. Commutació de /s/.

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significant, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /l/, /l̥/, /r/, /r̥/, /n/, /f/, /ʃ/, /t/, /z/.

3.6.1.2. Realisacions fonètiques de /s/.

[s] alveolar fricatiu sort, que es pronuncia en articulació concava apical alveolar, tocant els costats de la llengua en els del paladar, i el seu extrem o punta de la llengua, girat cap a dalt, forma una estretura contra els alveols dels incisius superiors, eixint l'aire sense vibració de les cordes vocals. Pot presentar-se al principi de paraula (sal), davant de consonant sorda (raspa), darrere de qualsevol consonant (ansa, alçar), entre vocals (massa), i al final de paraula (cames).

[s̺] dental fricativa sorda, en posició implosiva final de síl·laba seguida de **t** (festa, postura), per avanç d'alveolar a dental quan s'agrupa a una dental.

[s̺] alveolar africada sorda, que es pronuncia com l'alveolar africada sonora, pero sense vibració de les cordes vocals. És analoga a la **z** italiana de «*presenza*». Este so, en valencià, apareix sempre precedit de **t**, tant en la mateixa paraula com en fonètica sintàctica (tots, gats, huit sacs), perquè es tracta d'agrupació fonètica -tautosilabica o heterosilabica-.

3.6.2. Fonema /z/.

El fonema /z/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), oral

(front a / n /), difus i agut -dental- (front a / v /, / y /, / w /), fricatiu (front a / d /), sonor (front a / s /, / t /).

3.6.2.1. *Commutació de / z /.*

Fent la substitució d'este tros fonèc indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʀ /, / n /, / v /, / y /, / w /, / d /, / s /, / t /.

3.6.2.2. *Realitzacions fonètiques de / z /.*

[z] alveolar fricatiu sonor, d'articulació apicoalveolar com la **s** sorda, de la qual no es diferencia mes que en l'intervenció de les cordes vocals. Correspon normalment a la **s** simple intervocalica (posar) o seguida de consonant sonora (esglaïar), i a la **z** en qualsevol posició (zel, benzol).

[ʒ] alveolar africad sonor, que s'articula lo mateix que el fricatiu sort, però eixint l'aire ja modificat per les vibracions de les cordes vocals. És un so anàleg al de la **z** italiana de «*zelo*». En valencià correspon a la grafia **tz**, i es presenta solament en posició intervocalica, en unes contades paraules, com: dotze, tretze, setze, guitza, atzavara, Atzaneta, Atzuvia, Atzaila, Atzuara.

[ʒ] dental fricatiu sonor, quan d'alveolar alança a dental per assimilació si va seguida de la dental **d** (desdir [de ʒdír]).

3.7. *Consonants contínues palatals.*

3.7.1. *Fonema / ʃ /.*

El fonema / ʃ / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʀ /), oral (front a / ɲ /), dens i agut -palatal- (front a / f /, / s /), fricatiu (front a / ç /, / ʒ /), sort (front a / y /).

3.7.1.1. *Commutació de / ʃ /.*

Fent la substitució d'este tros fonèc indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʀ /, / ɲ /, / f /, / s /, / ç /, / ʒ /, / y /.

3.7.1.2. *Realitzacions fonètiques de / ʃ /.*

[ʃ] palatal fricatiu sort, alçant el dors de la llengua en forma convexa, posant-se en contacte pels dos costats del paladar dur, formant en la part central una depressió acanalada per a on ix l'aire, sense vibracions de les cordes vocals. Es presenta en posició inicial de paraula, i darrere de *diptong decreixent* o de **i**, en posició inicial, medial i final de paraula

(Xixona, ixcau, dibuixar, seguir)¹³.

[ʒ] palatal fricatiu sonor, articulat en el mateix punt i de la mateixa manera que el palatal fricatiu sort [š], però en vibracions de les cordes vocals, realisant-se en posició final de paraula si li segueix vocal o consonant sonora (ix ara, segueix vocal).

3.7.2. Fonema / y /.

El fonema / y / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ɾ /), oral (front a / ɲ /), dens i agut -palatal- (front a / v /, / w /, / z /), fricatiu (front a / ʝ /), sort (front a / š /).

3.7.2.1. Commutació de / y /.

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ɾ /, / ɲ /, / v /, / w /, / z /, / ʝ /, / š /, / č /.

3.7.2.2. Realitzacions fonètiques de / y /.

[y] palatal fricatiu sonor, que es pronuncia formant la punta de la llengua o el seu dors una estreta que obliga a l'aire a eixir friccionant el canal allargat, al temps que intervenen les cordes vocals. Es identifica a la **y** castellana de «*mayo*» i a l'anglesa de «*yes*». Es presenta en posició inicial i medial de paraula (yodar, desmayar).

[ɣ] palatal africatat sonor, de pronunciació analoga a la de la [č], però en sonor. Se forma una estreteja tan allargada que la llengua aplega a l'oclusió, seguida de l'explosió de la **y**. Es realitza a principi de paraula, en articulació afectada o energica (yambo [jámbo]).

[i] [i semivocal] Correspon a la **i** dels diftongs decreixents **ai**, **ei**, **oi**, **ui**. No es vocal perquè no forma nucli en una síl·laba, sino que s'apoya en l'atra vocal del diftong: caixa, reina, coixa, bruixa.

3.8. Consonants continues velars.

3.8.1. Fonema / w /.

El fonema / w / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ɾ /), oral, dens i greu -velar- (front a / v /, / z /, / y /), fricatiu (front a / g /), sort (front a / k /).

¹³ La **i** que, excepte en principi de paraula, precedix a la **x** representativa de / š /, es pronuncia clarament en valencià. En català, no: peix [péiʃ], en català es [péš].

3.8.1.1. *Commutació de / w /.*

Fent la substitució d'este tros fonèc indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significatiu, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /, / v /, / z /, / y /, / g /, / k /.

3.8.1.2. *Realitzacions fonètiques de / w /.*

[w] velar fricatiu sonor, en que el postdors de la llengua s'acosta al vel del paladar un poc mes que per a l'articulació de la u vocal, mentres els llavis s'abocinen i la llengua es retira i s'alça en la part posterior de la boca, formant-se una caixa de resonància distinta de la b fricatiu [b]. En català i castellà pot confondre's [w] i [b], però no en valencià.

[ʍ] [semivocal] quan forma part d'un diftong decreixent: **au, eu, iu, ou**: caure, Olocau, creure, Meneu, riu, viu, riure, viuda, cou, moure, plou.

3.9. *Consonants nasals labials.*

3.9.1. *Fonema / m /.*

El fonema / m / es un fonema no líquid (front a / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /), nasal (front a / b /, / v /), difús (front a / ɱ /), greu (front a / n /).

3.9.1.1. *Commutació de / m /.*

Fent la substitució d'este tros fonèc indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significatiu, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ʝ /, / b /, / v /, / ɱ /, / n /.

3.9.1.2. *Realitzacions fonètiques de / m /.*

[m] bilabial oclusiu nasal sonor, en el que el llavi inferior pren contacte en el llavi superior, produint una tanca momentània de la boca, eixint el buf d'aire per les fosses nasals, modificat per les cordes vocals, resultant un so explosiu, sonor i nasal. Es presenta al principi (màch), al mig (poma), davant de consonant labial (tomba), darrere de **s, l, r**, (resma, calma, forma), i al final de paraula (pom).

[ɱ] labiodental fricatiu nasal sonor, en que la posició de tots els organs de fonació es la mateixa que la de [m], excepte que el llavi inferior pren contacte en els dos costats de les dents superiors (triumvir, triumfal, amfibi, amfiteatre, amfora, emfisema, emfiteusis). Es producte d'assimilació de la nasal a **f** o **v** labiodental que la segueix, passant desapercebuda al parlant.

3.10. Consonants nassals dentals.

3.10.1. Fonema / n /.

El fonema /n/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), nassal (front a /d/), difus (front a /¾/), agut (front a /m/).

3.10.1.1. Commutació de / n /.

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significant, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /l/, /l̥/, /r/, /r̥/, /d/, /z/, /ŋ/, /m/.

3.10.1.2. Realitzacions fonètiques de / n /.

[n] alveolar oclusiu nassal sonor, en que la punta de la llengua i els seus costats pren contacte complet en la línia dels alveols superiors i, al baixar el vel del paladar, la corrent d'aire, ja modificada per la vibració de les cordes vocals, ix per les fosses nassals. Pot presentar-se al principi de paraula (nadal), en mig de vocals (granejat), davant de les alveolars **s, l, r**, (pansa, enloquir, conreat), i al final de paraula (canten).

[ŋ] dental oclusiu nassal sonor, en que la punta de la llengua canvia el seu punt d'articulació tocant la cara posterior de les dents de dalt, sense cap altre canvi. Es produeix d'assimilació, quan li segueix una dental (anterior, endevinar).

[n̠] prepalatal oclusiu nassal sonor, que, en contacte en una consonant palatal posterior, retrotrau el punt d'articulació convertint-se en prepalatal (puncha, àngel, enllaçat, feren yoga).

[ŋ̞] velar oclusiu nassal sonor, quan es velarisa en contacte en una velar següent, fregant suaument la llengua el vel del paladar, quedant els demes organs de fonació en la mateixa posició articuladora de la [n] alveolar (angular, encara).

[m̠] labiodental fricatiu nassal sonor, en que la posició de tots els organs de fonació és la mateixa que la de [m], excepte que el llavi inferior pren contacte en els dos costats de les dents superiors (enveja, enfortit). Es produeix d'assimilació de la nassal **n a f o v** labiodental que la segueix, passant desapercebuda al parlant.

3.11. Consonants nassals palatals.

3.11.1. Fonema / ɲ /.

El fonema /ɲ/ es un fonema no líquid (front a /l/, /l̥/, /r/, /r̥/), nassal (front a /g/, /y/), dens i agut -palatal- (front a /n/, /m/).

3.11.1.1. *Commutació de / ɲ /.*

Fent la substitució d'este trós fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significant, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / l /, / ʎ /, / r /, / ɾ /, / ɡ /, / y /, / n /, / m /.

3.11.1.2. *Realitzacions fonètiques de / ɲ /.*

[ɲ] palatal oclusiu nassall sonor, en el que la llengua s'apoya en els incisius inferiors, acoblant-se son dors al paladar i establint una zona ampla de contacte, al mateix temps que se'n baixa el vel del paladar per a que la corrent d'aire, previamente modificada per les vibracions de les cordes vocals, ixca per les fosses nassals. No es la suma de **n** mes **y**: notem que no interve la punta de la llengua. Apareix en posició inicial en poques paraules vulgars (nyespla), intervocalica (penyora, tenyir), i en final de paraula (puny, pany).

3.12. *Consonants líquides dentals.*

3.12.1. *Fonema / l /.*

El fonema / l / es un fonema líquit (front als no líquits, / p /, / t /, / ɕ /, / k /, / b /, / d /, / ɡ /, / f /, / s /, / ʃ /, / v /, / z /, / y /, / w /, / m /, / n /, / ɲ /), lateral (front a / r /, / ɾ /), difus (front a / ʎ /).

3.12.1.1. *Commutació de / l /.*

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significant, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / p /, / t /, / ɕ /, / k /, / b /, / d /, / ɡ /, / ʎ /, / f /, / s /, / ʃ /, / v /, / z /, / y /, / w /, / m /, / n /, / ɲ /, / r /, / ɾ /, / ʎ /.

3.12.1.2. *Realitzacions fonètiques de / l /.*

[l] alveolar lateral sonor. Té la mateixa articulació que la [n], de la qual es distingeix en que no deixa eixir l'aire per les fosses nassals, sino pels costats de la llengua, aplicats sobre el paladar. La punta de la llengua s'aplica als alveols, inclinant son dors als costats de la cavitat bucal, en posició plana de la llengua, formant una obertura allargada per a on ix l'aire, que ja ve modificat per la vibració de les cordes vocals. Figura davant de vocal tònica (filar, molí), davant de consonant que no siga labial, ni palatal, ni velar (empeltar, calçat, alzireny), darrere de **p**, **b**, **f**, **c**, **g**, **s**, **r**, **n**, (plou, blanc, fluix, classe, glop, eslora, perla, enlevitat), en síl·laba final no accentuada (facil, consul).

[l̥] velar lateral sonor. És una realització de / l / en la que el dors de la llengua adopta una posició concava, mentres sa part posterior s'acosta al

vel del paladar. En valencià no s'arriba al grau de velarisació que es té en català, en anglès, o en castellà. Es presenta: immediatament després de la vocal tònica (pala, tela, vila, cel, mal, vol, malalt), davant de consonant labial (palpar, alba, calma, alforrar, alveolat) o velar (solcar, alga).

[l] palatal lateral sonor, realització de /l/ davant de consonant palatal, en algunes ocasions (algebra [álǵɛbra]).

[l] dental lateral sonor, realització de /l/ davant d'una dental (altura [a|tura], caldera [ka|dɛra]).

3.12.2. Fonema /ɾ/.

El fonema /ɾ/ es un fonema líquid (front als no líquids, /p/, /t/, /tʃ/, /k/, /b/, /d/, /g/, /f/, /s/, /ʃ/, /v/, /z/, /y/, /w/, /m/, /n/, /ɲ/), intermitent (front a /l/, /ʎ/, tens (front a /r/).

3.12.2.1. Commutació de /ɾ/.

Fent la substitució d'este tros fònic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /p/, /t/, /tʃ/, /k/, /b/, /d/, /g/, /f/, /s/, /ʃ/, /v/, /z/, /y/, /w/, /m/, /n/, /ɲ/, /l/, /ʎ/, /r/.

3.12.2.2. Realitzacions fonètiques de /ɾ/.

[ɾ] alveolar vibrant múltiple. El predors de la llengua forma un contacte ample en la zona anterior del paladar, mentre la punta concava de la llengua s'aplica suaument retirada de les dents, en posició quasi post-alveolar; l'aire espira i x, separant la punta de la llengua i fent-la vibrar algunes vegades (de dos a set) sobre els alveols, al temps que vibren les cordes vocals. Es presenta en posició inicial i medial (rata, guerra).

3.12.3. Fonema /r/.

El fonema /r/ es un fonema líquid (front als no líquids, /p/, /t/, /tʃ/, /k/, /b/, /d/, /g/, /f/, /s/, /ʃ/, /v/, /z/, /y/, /w/, /m/, /n/, /ɲ/), intermitent (front a /l/, /ʎ/, flux (front a /ɾ/).

3.12.3.1. Commutació de /r/.

Fent la substitució d'este tros fònic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: /p/, /t/, /tʃ/, /k/, /b/, /d/, /g/, /f/, /s/, /ʃ/, /v/, /z/, /y/, /w/, /m/, /n/, /ɲ/, /l/, /ʎ/, /ɾ/.

3.12.3.2. Realitzacions fonètiques de /r/.

[r] alveolar vibrant sonor simple. El predors de la llengua forma un

contacte ample en la zona anterior del paladar, mentres la punta concava de la llengua s'aplica suaument retirada de les dents, en posició casi postalveolar; l'aire espirat ix, separant la punta de la llengua i fent-la vibrar nomes una volta sobre els alveols, al temps que vibren les cordes vocals. Es presenta en posició interior i final de paraula (carta, anar).

[ɹ] alveolar fricatiu sonor simple, que se forma en la mateixa articulació concava que per al vibrant, pero un poc mes proxima a les dents; la llengua no arriba a tocar els alveols dentals, ni entra en vibració, i el so es produïx per fregament de l'aire entre la punta de la llengua i els alveols. Esta realització no té una aparició molt regular, normalment entre vocals (dura, fera, pare) i en gran mida depen de la persona que parla, perquè la distinció es deguda a un major o menor esforç en l'espiració.

[ø] relaxat absolut en final de paraula quan, en contra del manteniment clar i diferenciat, hi ha qui no el pronuncia, pero el fa reapareixer en derivats (posar [pozá] / posare [pozaré]).

[l] assimilat a la l, per eixemple: en *infinitiu + pronom* (tocar-la [tokál-la]).

3.13. Consonants líquides palatals.

3.13.1. Fonema / ʎ /.

El fonema / ʎ / es un fonema líquit (front als no líquits, / p /, / t /, / t͡ʃ /, / k /, / b /, / d /, / ɡ /, / ɡ /, / f /, / s /, / ʃ /, / v /, / z /, / y /, / w /, / m /, / n /, / ŋ /), lateral (front a / r /, / r̄ /), dens (front a / l /).

3.13.1.1. Commutació de / ʎ /.

Fent la substitució d'este tros fonic indivisible, en posició inicial, medial o final d'un significat, es troben significacions diferents, sent per tant un fonema que es distingeix de: / p /, / t /, / t͡ʃ /, / k /, / b /, / d /, / ɡ /, / ɡ /, / f /, / s /, / ʃ /, / v /, / z /, / y /, / w /, / m /, / n /, / ŋ /, / r /, / r̄ /, / l /.

3.13.1.2. Realitzacions fonètiques de / ʎ /.

[ʎ] palatal lateral sonor. Per a la seua articulació, el predors de la llengua forma un contacte ample en la zona anterior del paladar, deixant als costats una obertura estreta per a on ix la corrent d'aire, ja modificada per les cordes vocals; en la fonació, l'obstacle que s'opon a l'eixida de l'aire es la part superior de la llengua plana, sobre el paladar dur. Es presenta en principi de paraula (llança, lleu), en mig (ballena, enlluernar) i al final (fenoll, cetrill).

[y] palatal fricatiu sonor. En pronunciació viciada, / ʎ / pot realitzar-se aixina (cella [séya] en lloc de [séla]).

4. El sistema de les consonants en la llengua valenciana.

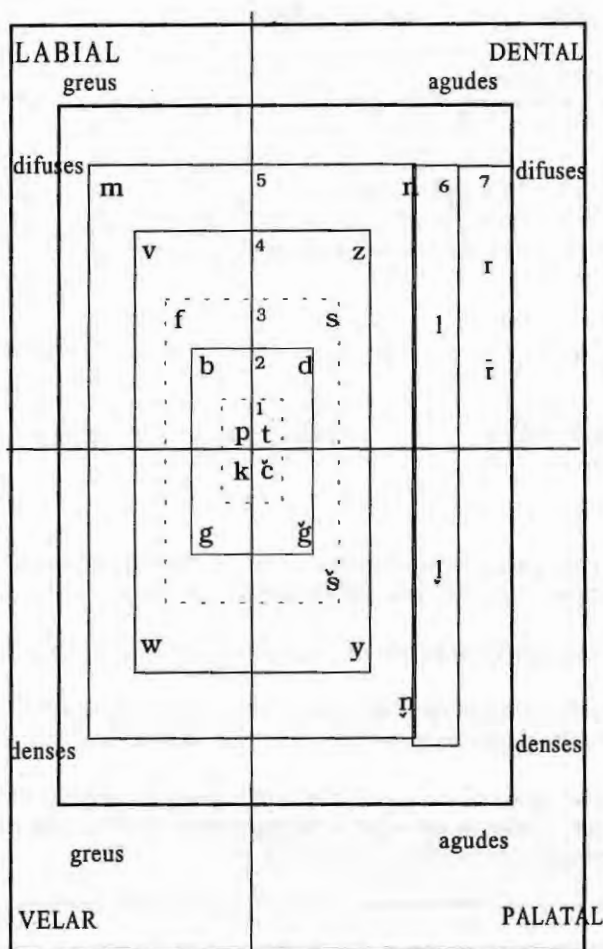
4.1. El sistema consonàntic valencià.

El sistema fonològic de les consonants valencianes ofereix estos fonemes: /p/, /t/, /č/, /k/, /b/, /d/, /ğ/, /g/, /f/, /s/, /š/, /v/, /z/, /y/, /w/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /ʎ/, /r/, /r̄/.

Utilisant tots els materials de commutació i en les definicions corresponents, podem classificar-los aixina:

CONSONANTS	Labials	Dentals	Palatals	Velars
Interruptes				
sordes	/p/	/t/	/č/	/k/
sonores	/b/	/d/	/ğ/	/g/
Continues				
sordes	/f/	/s/	/š/	
sonores	/v/	/z/	/y/	/w/
Nassals (sonores)				
	/m/	/n/	/ŋ/	
Líquides				
laterals		/l/	/ʎ/	
vibrants		/r̄//r/		
	GREUS	AGUDES	AGUDES	GREUS
	DIFUSES	DIFUSES	DENSES	DENSES

El sistema consonàntic valencià resulta ser del model quadrat, podent ser interpretat segons els principis del «binarisme» en la següent representació gràfica:

La numeració dels rectangles interns correspon a les següents consonants:

1. Interruptes (oclusives i africades) sordes.
2. Interruptes (oclusives i africades) sonores.
3. Continues (fricatives i sibilants) sordes.
4. Continues (fricatives i sibilants) sonores.
5. Nassals.
6. Liquides laterals.
7. Liquides vibrants.

		GREUS		AGUDES		
		ORDE LABIAL		ORDE DENTAL		
DIFUSES	M	v	f	s	z	n
		b	p	t	d	
DENSES		g	k	č	ǵ	ŋ
		w		š	y	
		ORDE VELAR		ORDE PALATAL		

LIQUIDES	
l	ř r
↓	

Tambe pot representar-se graficament el sistema consonantic quadrat derivat del binarisme de les diferències de localisació en l'esquema precedent¹⁴.

La posició relativa entre els fonemes indica clarament l'oposició que els caracterisa:

Del quadro fonemàtic de Jakobson hem pogut extraure els parells de fonemes que es distingeixen *per un sol traç* pertinent, tenint iguals tots els demes.

Per exemple, podem comparar els traços pertinents del fonema /p/ buscant un altre fonema que es distingeixca d'ell només en l'oposició *greu/agut*, trobant tan sols al fonema /t/:

	/p/	/t/
1. Vocal / No vocal	-	-
2. Consonant / No consonant	+	+
3. Dens / Difus	-	-
4. Greu / Agut	+	-
5. Nassal / Oral	-	-
6. Continu / Interrupte	-	-
7. Sonor / Sort	-	-

¹⁴ Podem veure l'esquema correlatiu del sistema consonantic català, en grafia de Badia Margarit:

Podem extraure els *tipos d'oposició* del quadro de Jakobson i comprovar-ho en les atres representacions gràfiques observant les posicions relatives¹⁵:

- 1., 2. Líquit / No líquit: (l l r r̄) / (tots els demes fonemes).
3. Dens / Difus: k / p; ċ / t; g / b; ġ / d; w / v; š / s; y / z; ŋ / n; ʎ / ʎ.
4. Greu / Agut: m / n; p / t; k / ċ; f / s; v / z; b / d; g / ġ; w / y.
5. Nassal / Oral: m / b; m / v; n / z; n / d; ŋ / y; ŋ / ġ.
6. Continu / Interrupte: f / p; v / b; s / t; z / d; w / g; š / ċ; y / ġ; l / r.
7. Sonor / Sort: b / p; v / f; d / t; z / s; g / k; ġ / ċ; y / š.
8. Fluix / Tens: r / r̄.

		GREUS		AGUDES	
		ORDE LABIAL		ORDE DENTAL	
DIFUS	M		f	s	z
		b		d	n
				tz	
		p	t		
DENS			k	tx	
		g		tj	
				y	ny
		w	x	j	
		ORDE VELAR		ORDE PALATAL	

LIQUIDES	
l	
	rr r
ll	

Segons Badia Margarit (p. 336), en les Dentals es distingeixen «*les dentals en sentit estricte (t, d) i les alveolars (tz, z, s)*» i en les Palatals, «*tx / x i tj / j, abdos dins del mateix camp articulatori, se destorben l'una a l'altra, de manera que tenim unes palatals sordes oposites a unes palatals sonores*». La conseqüència es «*una falta d'estabilisació de les consonants agudes en català*» (p. 336). Contrasta en la regularitat i estabilitat de la llengua valenciana.

¹⁴ En els tipus d'oposició per als fonemes catalans que presenta A. M^a. Badia Margarit (pp. 341-342) observem que moltes de les parelles **es diferencien en mes d'un traç pertinent**, no sent, per tant, oposicions significatives:

En l'oposició densa / difusa: tx / t i tx / tz, en la segona es diferencia ademes en sonoritat; tj / tz i tj / t, en la segona també en sonoritat.

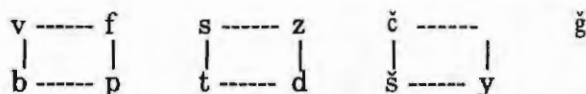
En l'oposició greu / aguda: p / t i p / tz, en esta ademes en sonoritat; k / tx i k / tj, en esta ademes en sonoritat; f / s i f / z, en esta ademes en sonoritat; w / j, w / y i w / x, en esta ademes en sonoritat, confonent-se les dos primeres perquè els traços diferencials de / y / i de / j / son iguals en català.

En l'oposició continua / interrupta: j / tj i y / tj es confonen perquè / y / = / j / en els seus traços diferencials.

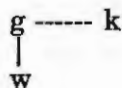
En l'oposició sonora / sorda: b / fi b / p, en esta es diferencien ademes en continuïtat, sent / b / indiferent; tz / t i d / t, en esta es diferencien ademes en continuïtat per ser / d / indiferent; z / s i d / s, en esta ademes en continuïtat per ser / d / indiferent; tj / tx i y / tx, en esta ademes en continuïtat; j / x i y / x es confonen perquè / y / = / j / en els seus traços diferencials.

Una característica d'este sistema es que les correlacions de sonoritat i continuïtat (nums. 6 i 7) s'entremesclen formant feixos de quatre termens, a diferència del castellà i del català, que els formen de tres termens. Observem que en valencià tenim les parelles correlatives (dos fonemes en oposició bilateral, proporcional i privativa) següents que s'unixen per un fonema comú:

La parella correlativa f / p (correlació de continuïtat) té un fonema comú en la parella correlativa b / p (correlació de sonoritat); la qual té un fonema comú en v / b (correlació de continuïtat), que el té en la parella v / f (correlació de sonoritat), tancant-se el feix de quatre termens. Este feix, en l'orde labial, es té també en el dental i en el palatal:

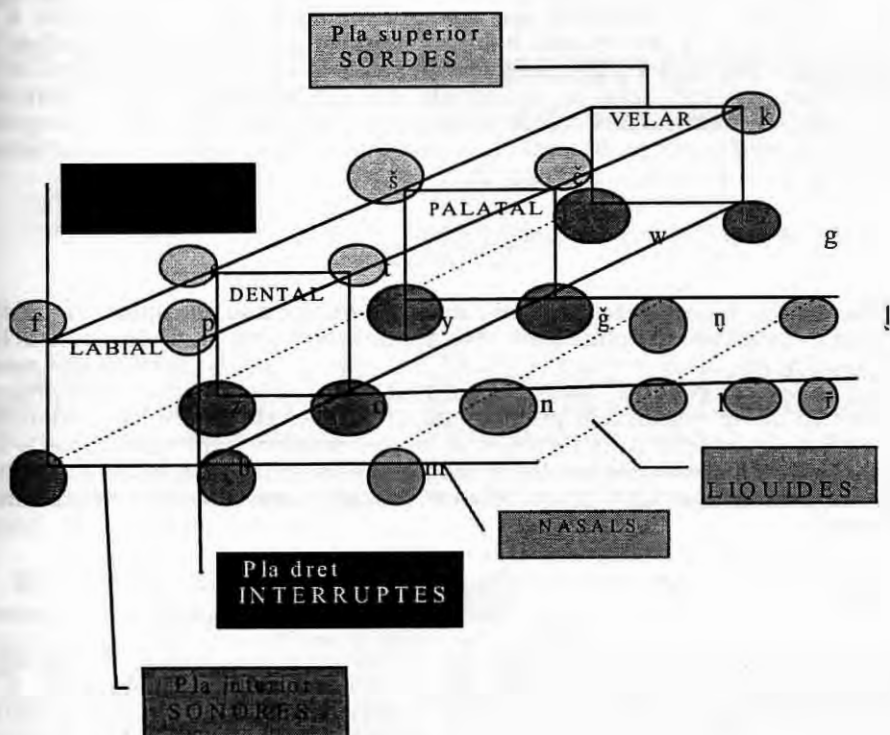

En l'orde velar es troba un feix obert de tres membres degut a les parelles w / g (correlació de continuïtat) i g / k (correlació de sonoritat); però la parella w / k no és bilateral i privativa (té oposició en continuïtat i en sonoritat), per falta del fonema del que hem parlat en el paràgraf que segueix al quadre de Jakobson. En les velars:

Un esquema consonàntic tridimensional podria ser:

Esquema geomètric tridimensional :

La representació gràfica en un paralelèpiped permet visualitzar, per la posició relativa d'un fonema respecte als altres, el tipus d'oposició que els caracteritza.

SUMARI

L'autor revisita la realitat fonètica –vocalica i consonàntica– de la llengua valenciana per a delimitar el seu sistema fonològic propi. Atenent-se a la varietat lingüística patrimonial habitualment considerada com a *standard* en este sentit (vol dir-se: el valencià general; sense atenció a l'espichament ni ad altres fenòmens qualificables de «dialectals» dins del sistema valencià), importa molt la distinció i la delimitació necessària front a l'instable sistema propi del català *standard* (basat en el subdialecte barceloní) i les referències comparatives s'incorporen en la notació de l'article.

SUMMARY

The author returns the phonetic reality –vocalic and consonantal– of the Valencian language to define their own phonological system. Being held to the patrimonial linguistic variety habitually considered as standard in this sense (that is to say: the general Valencian; without special attention to «espichament» neither to other qualifiable phenomena of «dialectal» inside the Valencian system), it cares a lot the distinction and the necessary delimitation opposite the unstable system characteristic of the standard Catalan (based on the subdialect from Barcelona) and the comparative references incorporate in the notation of the article.

SUMARIO

El autor revisita la realidad fonética –vocálica y consonántica– de la lengua valenciana para delimitar su sistema fonológico propio. Sujetándose a la variedad lingüística patrimonial habitualmente considerada como estandar en este sentido (es decir: el valenciano general; sin atención al «espichamiento» ni a otros fenómenos calificables de «dialectales» dentro del sistema valenciano), importa mucho la distinción y la delimitación necesaria frente al inestable sistema propio del catalán estandar (basado en el subdialecto barcelonés) y las referencias comparativas se incorporan en la notación del artículo.

Descriptors: Valencian phonological system; Vocalic and consonantic phonetical reality in modern Valencian language.